

Dnr Ju2025/01048
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER SKÄRPSTA REGLER FÖR VILLKORLIG FRIGIVNING (UTKAST TILL LAGRÅDSREMISS)

SAMMANFATTNING

Civil Rights Defenders avstyrker förslagen i regeringens utkast till lagrådsremiss i dess helhet.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

I Civil Rights Defenders remissyttrande till den föregående utredningen, SOU 2024:48, avstyrkte vi ett flertal av förslagen som bland annat rör skärpta regler för villkorlig frigivning samt återfall i brott. Detta gjordes med hänvisning till Sveriges folkrättsliga förpliktelser, särskilt vad gäller behovs- och proportionalitetskraven som däri ställs. Civil Rights Defenders understrykte även vikten av att garantera frihetsberövade personers fri- och rättigheter.

Kommittédirektiven till SOU 2024:48 förordade utredningen att presentera förslag "oavsett ställningstagande i sak". Denna typ av formuleringar riskerar att kraftigt försämra kvaliteten på det underlag som lagstiftaren har till sitt förfogande, eftersom utredarens möjligheter att presentera en objektiv analys kraftigt begränsas. Dessutom innebär detta att lagstiftningsprocessen i mindre utsträckning förankras i forskning och erfarenhet. I SOU 2024:48 valde utredaren att, på grund av kommittédirektivet, presentera sådana på förhand beställda förslag, men avstyrkte dessa med hänvisning till bristande stöd av det samlade kunskapsläget inom samhälls- och rättsvetenskap. Utredningen lade sedan fram egna huvudförslag, som var väl underbyggda och föranleddes av en gedigen analys.

I utkastet till lagrådsremissen föreslår regeringen nu flera av dessa avstyrkta förslag, samt även ytterligare förslag som inte behandlades i den föregående utredningen. Regeringen har därmed frångått utredarens väl underbyggda underlag, som i stora drag också tillstyrktes av majoriteten av remissinstanserna. Regeringens motiveringar bakom de nu aktuella ändringsförslagen är dessutom allmänt hållna, trots de omfattande konsekvenserna som kommer att bli fallet. Ändringsförslagen kommer inte bara att påverka situationen för frihetsberövade, men även för Kriminalvården samt för domstolar som kommer att få en ökad mängd mål att hantera.

Det nu aktuella förfarandet, med kommittédirektiv som styr utredarens slutsatser samt regeringens egna förslag i ett utkast till lagrådsremiss, leder till lagstiftning med försämrad kvalitet och även brister i rättssäkerheten. Civil Rights Defenders är starkt kritiska till att den svenska lagstiftningstraditionen i det här fallet inte har respekterats.

NÄRMARE OM FÖRSLAGEN

Civil Rights Defenders erinrar här om vårt remissyttrande över SOU 2024:48, där vi avstyrkte förslagen som handlade om att skärpa regelverket för när villkorlig frigivning kan aktualiseras. För det fall att regeringen ändå väljer att gå vidare med förslagen i denna del, vill Civil Rights Defenders understryka följande aspekter:

Den senaste ändringen av reglerna om uppskjuten villkorlig frigivning, till *särskilda skäl* från tidigare *synnerliga skäl*, genomfördes 2021. Denna ändring har ännu inte utvärderats. Regeringen föreslår nu en ytterligare sänkning, från *särskilda skäl* till att det är tillräckligt att det finns *skäl mot* villkorlig frigivning. Detta förslag behandlades inte heller i den föregående utredningen, SOU 2024:48. Regeringens förslag medför alltså stora förändringar från de regler som gällde för uppskjuten villkorlig frigivning innan 2021. En sådan drastisk förändring av regelverket bör inte genomföras innan den föregående ändringen har hunnit utvärderats. En sådan utvärdering behöver också beakta efterlevnaden av frihetsberövades fri- och rättigheter i ljuset av längre anstaltstider och Kriminalvårdens ansträngda situation.

I remissyttrandet över SOU 2024:48 konstaterade Civil Rights Defenders att villkorlig frigivning är ett verktyg för att underlätta den frihetsberövades återintegrering in i samhället. Det bidrar därför också till att förebygga återfall i brott. Att tröskeln för uppskjuten villkorlig frigivning nu föreslås sänkas ytterligare innebär att det kommer att finnas än mindre utrymme för att beakta återintegreringsprocessen och den utveckling som den dömda kan ha gjort sedan hen blev frihetsberövad. Även utredaren konstaterade i SOU 2024:48 att det är svårt att finna tydliga och från principiell synpunkt godtagbara kriterier för individuella bedömningar på det sätt som krävs i ett system där villkorlig frigivning som presumtion inte beviljas. Detta innebär risk för bristande rättssäkerhet.

Kriminalvården är idag redan ansträngd och situationen har föranlett en kraftigt förvärrad situation för såväl intagna som anställda. Kriminalvården har själva lyft att en alltför snabb och kraftig expansion innebär risker i arbetsmiljön, stora säkerhetsutmaningar, påverkan på humanitära förutsättningar och bristande förutsättningar att förebygga återfall i brott.¹ Regeringens förslag kommer att belasta Kriminalvården ännu mer, vilket innebär en ökad risk för att Sverige inte kommer att fullfölja de förpliktelser som följer av internationella regler för frihetsberövade, såsom Nelson Mandela Rules, Bangkok Rules och de Europeiska Fängelsereglerna.

Slutligen kommer regeringens förslag även att påverka situationen för frihetsberövade barn. Trots detta saknas i stor utsträckning resonemang kring barnrättsperspektivet, och regeringens konsekvensanalys är i denna del alltför kortfattad. FN:s barnrättskommitté har rekommenderat Sverige att säkerställa att konsekvensanalyser med utgångspunkt i barns rättigheter ska vara en integrerad del av utredningar som föregår ny lagstiftning, samt erinrar om att principen om barnets bästa ska vara styrande.²

Remissvaret har beretts av Jenny Nguyen.

Stockholm som ovan,

John Stauffer
Chefsjurist

¹ [Kriminalvårdens kapacitetsrapport 2025-2034](#).

² [CRC/C/SWE/CO/6-7](#) paras. 6(b) och 18(a).